

CULTURA BARCELONA -
28 febrer 2019 2.00 h

Un fill de la guerra

- El periodista Rafel Nadal publica 'El fill de l'italià' (Columna), relat sobre un fet real de la Segona Guerra Mundial, que va aconseguir el premi Ramon Llull



Rafel Nadal aquesta setmana en un hotel de la Diagonal de Barcelona JUANMA RAMOS.

DAVID CASTILLO - BARCELONA

Rafel Nadal (Girona, 1954) pregunta i pregunta de manera instintiva des del mateix moment que s'inicia la conversa. Dècades de periodista l'avalen i el seu nou ofici de narrador el combina amb una feina de documentació, on se sent especialment còmode. Un fet real va donar peu a *El*

**“El fet de
signar
l’armistici va
provocar la
reacció irada
dels
alemanys
contra Itàlia”**

**“La
possibilitat
de conèixer el**

fill de l'italià (Columna), que va obtenir el premi Ramon Llull en la darrera edició.

**veritable pare
despertarà la
il·lusió del
protagonista”**

La novel·la explica la història d'en Mateu, que creix en una família trencada que no sent seva. Des de petit lluita per deixar enrere els crits, les baralles i la misèria de la Mina, la casa més pobra de Caldes de Malavella, la que tothom evita. Aviat descobreix que els seus orígens s'amaguen darrere d'un secret del qual ningú en parla però que coneix tothom: el poble està marcat per l'odissea d'un miler de joves mariners italians que s'hi van refugiar en plena Segona Guerra Mundial. Són els supervivents de l'enfonsament del cuirassat *Roma*, bombardejat pels alemanys el 9 de setembre del 1943 com a venjança per l'armistici entre Itàlia i els aliats. Seixanta anys després, en Mateu decideix buscar el seu pare i comença a fer-se preguntes: qui era aquell noi que xiulava cançons napolitanes i duia a rentar la roba a la seva mare? Quins eren els somnis de la Joana, que plantava clavells de poeta per escapar d'un marit bosquetà que no parava mai a casa? Impacient, Nadal m'explica: “El fet de signar l'armistici va provocar la reacció irada dels alemanys. Hitler va ordenar enviar bombes teledirigides contra el *Roma*, vaixell insígnia de l'armada italiana, una de les més modernes de l'època. La primera vicissitud va ser a l'illa de la Magdalena rumb a Malta, on la flota pretenia lliurar-se als aliats. Arribant-hi comproven que els alemanys han ocupat la base militar, cosa que els fa girar cua. Els alemanys s'adonen que els italians els estan traint i ordenen que surtin uns bombarders des de Marsella, que disparen la primera bomba teledirigida de la història. Es tracta d'una bomba casolana que des de l'avió és orientada per tocar el *Roma*. Tot peta i en vint minuts el vaixell s'enfonsa i dels 2.200

tripulants amb tot l'estat major de l'armada italiana només en sobreviuen 600. Els altres vaixells grossos marxen cap a Algèria a protegir-se, i els petits, els torpediners, es queden per recollir els supervivents que s'han llençat a l'aigua.”

L'odissea de la supervivència i els viatges mediterranis tindran un protagonisme dins la novel·la. Nadal em sintetitza que quan els torpediners intenten buscar aixopluc als ports italians, es troben que han estat ocupats pels alemanys. El port neutral més proper serà el de Maó, on arriben per deixar els ferits i amb l'objectiu de carregar combustible i continuar l'aventura. Les autoritats de l'illa els enreden i els apliquen la convenció de quedar-se després d'haver superat les 24 hores que marca la llei per immobilitzar els vaixells i que no tornin a la guerra: “Hi ha diferents incidents a Menorca, una vaga de fam dels mariners fins que Franco s'empenya, truca al general Moscardó, que és el capità general a Catalunya, i li diu que busqui allotjament per a mil *tios*: els 600 del *Roma* que no tenen espai als vaixells que els han rescatat i part de les tripulacions dels sis vaixells que han ajudat a rescatar-los, alguns dels quals han anat fins a Pollença i s'han autoenfonsat perquè no volen que els capturin els alemanys que els han bombardejat ni volen incorporar-se als aliats, que eren els seus enemics 24 hores abans. Els mil supervivents van a Sant Hilari i no hi caben, a Santa Coloma les termes han estat destruïdes per la Guerra Civil i veuen que a Caldes de Malavella queden tres balnearis i les pensions.”

El gener del 1944, la població de Caldes, de 2.200 habitants, es troba ocupada per mil nois d'entre 20 i 30 anys. És precisament a Caldes de Malavella, entre el 9 de gener i el 5 de juliol del 1944, quan comença *El fill de l'italià*. Els italians van arribar a Caldes malalts i desnodruts, però aviat es van refer en aquesta vila modesta que

els proporcionava un oasi bonic, segur i prou confortable. Mentre esperaven que les autoritats es decidissin a facilitar-los el retorn a Itàlia, la seva presència va revolucionar els carrers del poble. Malgrat la crueltat insuportable de la postguerra, a molts vilatans –i especialment a les joves– aquesta presència els ajudava a somiar. És el final aparent d'un túnel que obrirà noves escletxes a la història, on la ficció, que serveix a Nadal per teixir totes les connexions, li donarà el punt de llibertat per construir el futur dels protagonistes, sobretot el de la Joana, que viu una altra realitat molt diferent de la que està avesada, la del festeig secret d'un dels italians: per primer cop a la vida, un home l'afalaga i l'enamora. Anys després, el seu fill, en Mateu, el fill de l'italià, està satisfet de la família que ha pujat amb el seu esforç, deixant enrere les penúries. Però als seixanta anys sent que li falta una peça en la història personal. El Mateu, fill de la guerra, amb el suport de tota la família, es decidirà a viatjar a Gènova per trobar el pare, el noi que xiulava cançons napolitanes a la Joana i que li despertava la il·lusió de viure.

Un dels al·licients de la novel·la de Nadal és l'agilitat. Confessa que busca un llenguatge precís i al servei de la història, dels protagonistes i del desenllaç de la seva aventura. *El fill de l'italià* narra la doble odissea, la dels mariners que intenten tornar a casa i emprenen un viatge que sembla no tenir final, i la d'en Mateu, que també fa un viatge per retrobar el seu pare i la identitat.

Per una banda tenim la Joana, mare del Mateu i de quatre fills més: “És una dona trista i analfabeta, però sensible, amant de les flors i dels petits detalls. Està casada amb en Salvador, home agrest, un bosquetà que no para mai per casa i que quan apareix, un cop o dos a la setmana, no genera altra cosa que violència. Com que el marit no aporta ni cinc a l'economia

familiar, la Joana pujarà la família tota sola, amb penes i treballs, amb la feina a la carnisseria de Caldes i fent neteja a les cases benestants. Quan arribin al poble els mariners italians, li encarregaran la feina de bugadera. Al safareig, les atencions d'un dels soldats, a què no estava avesada, li alimenten nous somnis. Però quan l'home se'n va tornarà a quedar abandonada a la realitat, assenyalada per la gent del poble, resignada a una vida tristíssima, de renúncies i privacions." Per l'altra, en Mateu, protagonista de la novel·la, creix envoltat de penúries i violència, però no se'n lamenta ni guarda rancúnia contra ningú, sinó que malda per sortir-ne amb el seu propi esforç: "És seriós, responsable i estricte, de vegades fins i tot esquerp. Quan surti d'aquest entorn miserable i faci créixer la seva pròpia família amb la Neus i les dues filles, basarà la seva vida en el treball, entestat que no els falti de res, tot i que les llargues jornades i l'austeritat el portaran a ser un pare absent, sempre capficat i esquiu. La possibilitat de conèixer el veritable pare, molts anys després –quan ell ja en té seixanta–, i un cop morta la mare, li despertarà la il·lusió."

Caldes de Malavella i els italians

Mil supervivents de la flota italiana van desembarcar a Caldes. En aquest poble de la Selva els mariners van trobar un entorn confortable i van tenir temps per recuperar-se. La majoria eren homes joves i en el temps de lleure van revolucionar l'ambient de Caldes, que el 1944 era un poble humil de poc més de dos mil habitants, marcat per la guerra, amb famílies trencades i desigualtats profundes. L'arribada dels mil mariners, que en general van ser molt ben rebuts, sens

dubte va donar una nota de color en aquell clima penós de la postguerra. Els italians van passar sis mesos a Caldes, mentre esperaven el desenllaç del conflicte. En les hores lliures tenien temps per fer feines extra, per fer vida social amb els caldens i per formar un equip de futbol. A pesar que la Jefatura Provincial del Movimiento i els capellans vetllaven per "la moral i els bons costums", es diu que a la comarca corre més d'un descendent dels italians i tres joves van formalitzar el matrimoni amb noies de Caldes i de pobles del voltant.